



לאה גולדברג / על אותו הנושא עצמו

- "הנה זה החמישי" – אמרתי בלבי והפסקתי את המנין. כי רבים, רבים יתר על המידה, היו הניגשים אלי ושואלים: - ובכן, מתי תתחילי לכתוב שירי מלחמה?

הטון של השאלה היה תמיד קל והיתולי. ואני מבינה הלצות. לכן הבלגתי פעם בפעם על רגש הבחילה המחלחל בי והשיבותי בשחוק אף אני: - אל תדאגו לתוצרת זאת. יספקוה במידה רבה עד מאוד, היא גם תביא רווחים. אני? לא! והיו סוקרים אותי במבט של לעג ושואלים כבר ביתר רצינות: - ומה תעשי?

לא קשה לפענח את תכנן האמיתי של ההלצות הללו, עם כל ריבויי-הפנים שבהן. הלא כך הוא הדבר:

א. בעיניהם של הללו המשורר הוא עד היום ליצן החצר של מישהו. אם לא של מלך, הרי של ההמון, של הצבא, של המצביאים. רק אל נא ידמה בנפשו, כי בן-חורין הוא. מעודו לא היה בן-חורין.

ב. אמנות זו, אשר שירה שמה – הנה, בעצם, הקאבארה הפרטי של אותו הקהל, אשר יתיישש ללכת לקאבארה אמיתי בשעות "הרות עולם". היא גם זולה יותר. ומאחורי הגלגול האינטלקטואלי כלפי חוץ, מסתתרת הדרישה האמיתית (כלפי פנים) לשירה מסוג זה.

ג. (וכאן עיקר חשיבותם של הדברים) ביטוי נאה לביטולו של האזרח, של הבורגני הזעיר, ביחס לשירה. הנה היא, סוף-סוף, אותה ההוכחה האחרונה והחותכת, כי אין שום צורך בה, בשירה, כי היא פשטה את הרגל, כי החיים אינם זקוקים לה עוד (רק אנו, עבדיה של הלשון המדויקת בחסד השירה, מכניסים תיקון קטן: **המות** אינו זקוק לה). מי יבין, מה רבה הנחמה שבביטול זה!

וכל אלה, כמובן מתחת לסף ההכרה. כי השואלים הם אנשים נאורים וחובבי-אמנות ויודעים אל נכון, כי לבטא רעיונות כאלו, אין זו אלא ברבריות. הרי על כן מתלוצצים הם. ורק דבר אחד שואלים הם כמעט ברצינות: "ומה תעשי?"

אינני רוצה לפתות איש שיאמין, כי השקפת-עולמי בנויה על שיטות פילוסופיות מעמיקות. אינו רוצה לומר, כי מצאתי את פתרון הפתרונים, ואין לי שום מונופולין על הערכין האמיתיים שבחיים הללו. אך יש כמה דברים בעולם, פשוטים ופרימיטיביים, שאני מאמינה בהם, והם נראה לי כה בהירים, כה מובנים מאליהם, שכל אדם, וודאי, מאמין בהם. אולם האנשים הם שכחנים, את אמונתם שלהם שוכחים הם. ולכן חוזרת אני על האמת הפשוטה שלי, בלי כל בושה. אולי אין היא "מעניינת", - בטוחה אני, כי היא האמת.

אני מאמינה באמונה שלימה, שאם יש ערך לחיי-אדם, הרי הוא, בעיקר, בדברים הקיימים מיום היות האדם: "כי מתוק האור, וטוב לעינים לראות את השמש".

אני מאמינה, כי נעים יותר לשמוע את השירה הטפשית ביותר של גן ילדים מאשר את קולות התותחים מן הטפוס המשוכלל ביותר.

אני מאמינה, שהגוף החי, החם, הנושא בקרבו אפשרויות של אהבה וסבל לכל צורותיהם, גופו של האדם החי, חשוב לחיים אלה מכל הגוויות של ההרוגים (ואפילו הם גבורים) בשדה-הקטל. ולא משום שטוב כלב חי מארי מת, אלא משום שאדם חי, - המסוגל לחשוב, לאהוב, לשנוא, לשנות סדרי עולם, - ערכו רב יותר מערכם של כל החפצים הדוממים.

ולעולם יהא שדה-שיבליים טוב ויפה משממה, שעברו עליה **הטאנקים**, ואפילו מטרתם של הטאנקים הללו נשגבה ביותר.

ועוד אני מאמינה אני, כי לא יתכן שאין דבר למגר את הרשע בעולם, אלא על ידי טבת-האדם. כי עצלות המחשבה היא זו, המובילה אותנו תמיד בדרך האחת והסלולה, אם גם סלולה היא בעצמותיהם של מיליוני אנשים.

ומכאן לי ההכרה העמוקה, שהמשורר הוא האיש, אשר בימי מלחמה אסור ואסור לו לשכוח את הערכים האמיתיים של **החיים**. לא רק היתר הוא למשורר לכתוב בימי המלחמה שיר-אהבה, אלא **הכרח**, משום שגם בימי מלחמה רב ערכה של האהבה מערך הרצח. לא זכות בלבד היא למשורר בימות הזוועה לשיר שירו לטבע, לאילנות הפורחים, לילדים היודעים לצחוק, אלא **חובה**, החובה להזכיר לאדם, כי עדיין אדם הוא, כי קיימים בעולם אותם הערכים הפשוטים והנצחיים העושים את החיים ליקרים יותר, את המות למושלם יותר, - את המות ולא את הרצח. להזכיר לאדם, כי בכל עת ובכל שעה לא הוחמץ עדיין המועד לשוב ולהיות אדם. כי כל זמן שהשירה אוהבת את האדם בארץ הזאת ואת החיים על פניה, כדאי וראוי גם לו, לאדם, לאהבתם, להעריכם, לשמור עליהם.

ואם יבואו ימי אסון וערפל, ועיני, אשר למדו לאהוב ירק האילנות ואת אודם השקיעות, לא תראינה בעד הכדורים והפצצות אלא כדורים ופצצות, וקללתי שבעתיים את העיניים הללו, וידעתי כי בגדתי באהוב עלי ביותר – בשירה.

ידעתי: יש עובדות רבות בתולדות התרבות האנושית, היכולות להכותני כברד. אולם אלה שבנו להם בתים אינם צריכים לפחד מפני הברד. ובמקרה הזה יש לי בית.

יאמרו, למשל: "איליאס". הלא "איליאס" מפורסם בעולם אפילו יותר מן "הימים והעמל" של האסיודוס. ו"איליאס" הרי הוא שיר מלחמה. אמנם, כן. אולם – האין "איליאס" בעיקרו שיר אהבה? אפשר להטיל ספק בדבר, אבל ביחסו של גיבור אותה המלחמה אל היות האדם נרצח בה אין להטיל ספק, לאחר ששמענו במצולות ההאדאס את השיחה בינו ובין אודיסאוס העירום, שרימה את המות שבעים ושבעה. ואולי זהו העיקר. יאמרו: והשירה הנעלה של קינה, דויד על יונתן! וכי למה לא, - הרי זהו השיר הפאציפיסטי הראשון, או אחד הראשונים בעולם.

ויאמרו ביתר תוקף: ושירת דבורה! וודאי. וכי מה זה יאסור עלי להעריך את שירת דבורה הערכה מוסרית מסויימת. כמו שיש לי, למשל, הערכה מוסרית מסויימת על מעשי בנותיו של לוט? התנ"ך מלא תעודות אנושיות בעלות ערך שונה מאוד.

לי חשוב עד מאוד לדעת, כי בעולם הזה איתן ומושרש זכרו של דון-קישוט יותר מזכר הקרב ליד לאפנאנטה. אף על פי ששניהם שייכים לאותה תקופה עצמה.

ובכל זאת, אחד השירים האהובים עלי ביותר בעולם הוא – שיר של מלחמה. זהו שירו של המשורר הסיני טו-פו, שחי במאה השמינית אחרי ספירת הנוצרים, בימות המלחמה הגדולה שבין צפונה ודרומה של סין. שם השיר "הצרצר". וזו לשונו:

זְקַנְתִּי וְאָנִי בְּצִפּוֹן  
וְאִשְׁתִּי נֶעְנְגָה בְּדָרוֹם.  
הַמְלַחְמָה פְּשְׁטָה בְּאֶרֶץ.  
נִשְׁמוּ שְׂדוֹת.  
בְּנֶכֶר, בְּלִילוֹת הַנֶּכֶר,  
בְּבֵית הַזֶּר,  
שׁוֹמֵעַ אָנִי צְרָצוֹר שֶׁל צְרָצָר.

אֵיךְ יְכוּלָה אִשָּׁה גְּלֻמוּדָה וְזִקְנָה  
לְהִקְשִׁיב כָּל הַלַּיְלָה  
לְצְרָצוֹר הַצְרָצָר?

זהו השיר. וכך – מותר. והרי באותם הימים עצמם כתב טו-פו את שירו, שהתחיל במילים אלו: "למה ירצח האדם את רעהו". וגם שיר אחר, על אוו-ז-בר, אשר עף בשמים הגבוהים והכחולים, ועל ליבלוב האילנות.

- ובכן, מה תעשי?

אעשה את אשר אני עושה כל ימות השנה. פשוט מאוד.

- ולמה כתבת את כל הדברים האלה?

השאלה האחרונה היא במקומה. משום שאנו הכותבים עברית, איננו בטוחים, כי מותר לנו לבוא בווידויים. כלומר: אין אנו יודעים לבטח אם יש למי צורך בווידויים אלה, אם יש מישהו המחשיבם. ואם אין איש מחשיבם, הרי אין להם אפילו מערכה של הפגנה אישית. וטובה, איפוא, הצניעות ויפה השתיקה ועמה המחשבה הנסתרת, הפרטית.

יתכן שכך הוא הדבר. ואף-על-פי-כן, הרי יתכן, כי בימים הקרובים אולי יבואו אלינו בדרישות ספרותיות מסויימות מאוד. על כן נטלתי על עצמי תפקיד שאינו מכובד, תפקידו של הקופץ בראש, כדי להגיד, בשמי הפרטי שלי, כי אני, בספטמבר 1939, רואה אני חובה לצאת על הספרות בפסוק הפותח, נניח, במילים אלו:

בְּבֶקֶר אֵלּוּל,

הִים בְּאֶרְצֵנוּ שְׁקוּף וְצוּנָן...

המכתב פורסם ב"דפים לספרות" של שבועון הקיבוץ הארצי - "השומר הצעיר" בתאריך 8.9.1939. נמסר ע"י ארכיון השומר הצעיר, יד יערי והזכויות שמורות ליד יערי